

دانشگاه گیلان
پردیس بین الملل

پایان نامه کارشناسی ارشد

نهضت جنگل و روابط بین الملل

(تأثیر پذیری و تأثیر گذاری ها)

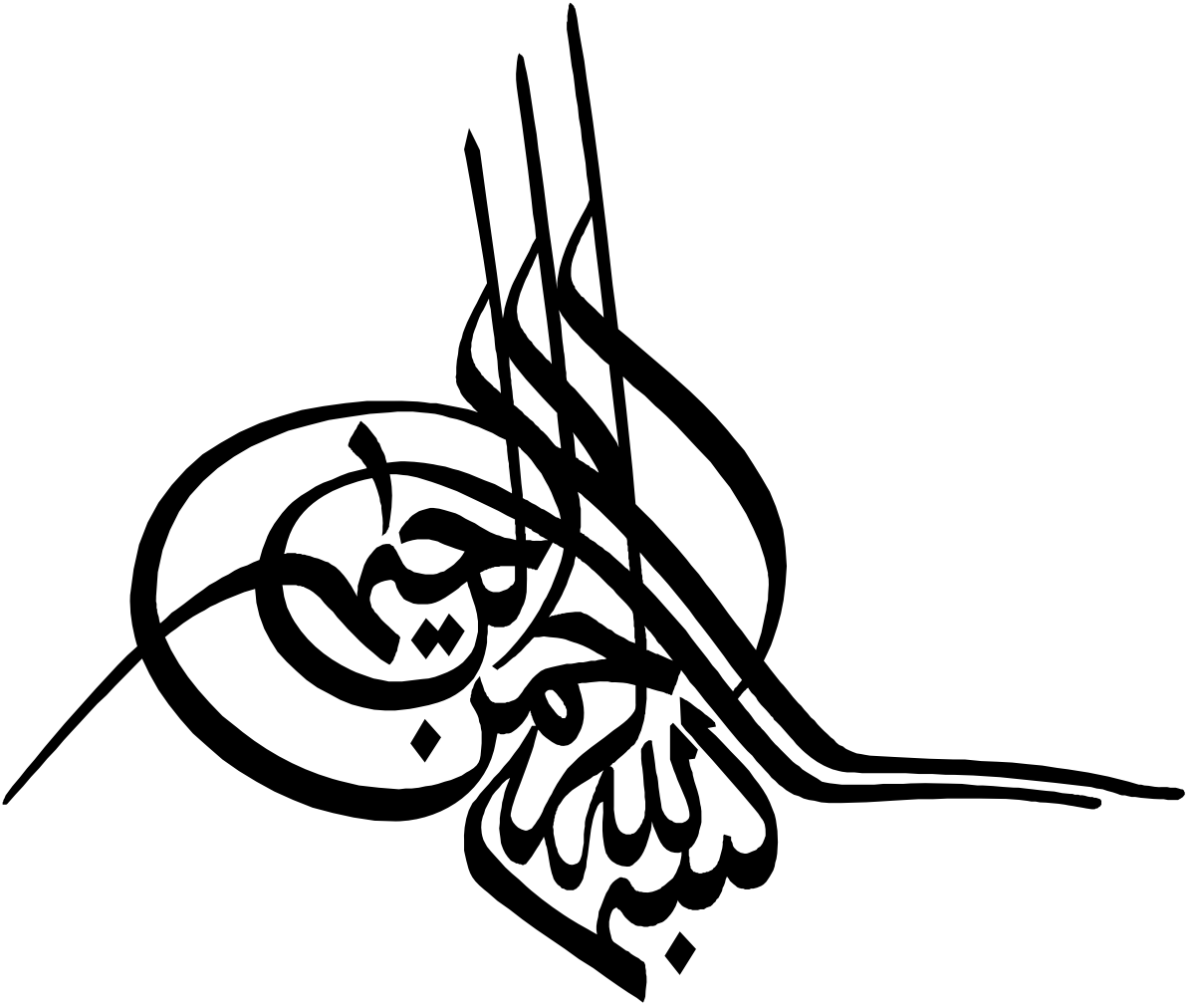
از

مجید رحمانی

استاد راهنما

دکتر سید امیر نیاکوئی

تیر ۱۳۹۱

پرديس بين الملل
روابط بين الملل
پايان نامه کارشناسی ارشد

نهضت جنگل و روابط بين الملل

(تأثير پذيری و تأثير گذاری ها)

از

مجيد رحمانی

استاد راهنما

دکتر سيد امير نياکوئی

استاد مشاور

دکتر رضا سيمبر

تير ۱۳۹۱

تقدیم به روح بلند سردار جنگل

و همه شهدای نهضت جنگل ، و همه ایثارگران راه آزادی ،

استقلال و دین مداری ایران اسلامی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول (کلیات تحقیق)
۲.....	مقدمه
۳.....	۱-۱ بیان مسئله
۴.....	۲-۱ اهمیت
۵.....	۳-۱ ادبیات
۶.....	۴-۱ سئوال ها
۷.....	۵-۱ فرضیه ها
۸.....	۶-۱ مشکلات
۹.....	۷-۱ تعاریف وازگان
۱۰.....	۸-۱ روش تحقیق
۱۱.....	فصل دوم (ساختارهای منطقه ای ، ملی و بین المللی)
۱۲.....	۱-۲ مقدمه
۱۳.....	۲-۲ ساختار نظام بین الملل و روابط خارجی ایران در دوران شکل گیری نهضت
۱۳.....	۱-۲-۲ اوضاع داخلی ایران و ورود قوای روس و انگلیس
۱۴.....	۲-۲-۲ قرارداد پتسدام بین روسیه و آلمان
۱۵.....	۳-۲-۲ اقدامات اصلاحی شوستر و اولتیماتوم روسیه
۱۵.....	۴-۲-۲ تأثیر بین المللی جنگ جهانی اول بر ایران
۱۸.....	۵-۲-۲ اوضاع بین الملل پس از پایان جنگ جهانی اول
۱۸.....	۶-۲-۲ تصرف قفقاز به دست ارتش سرخ وتجاوز به گیلان
۱۹.....	۷-۲-۲ توافق انگلستان و شوروی در مورد ایران
۲۰.....	۸-۲-۲ مقدمات کودتای سوم اسفند

- ۲۱-۲-۹) قرارداد مودت ایران و شوروی و خروج قای خارجی ۲۱
- ۲۲-۲-۱۰) پایان جنگ جهانی اول، کنفرانس صلح ورسای و شکایت به جامعه ملل ۲۲
- ۲۲-۲-۱۱) بلشویک ها و گیلان ۲۲
- ۲۳-۲-۳) قراردادهای بین المللی ۲۳
- ۲۳-۳-۱) قرارداد ۱۹۰۷ ..... ۲۳
- ۲۶-۳-۲) قرارداد ۱۹۱۹ ..... ۲۶
- ۲۸-۲-۴) موقعیت جغرافیایی و تاریخی گیلان در شکل گیری نهضت ۲۸
- ۲۸-۲-۴-۱) موقعیت اقلیمی ۲۸
- ۲۸-۲-۴-۲) استقلال گیلان در طول تاریخ ۲۸
- ۲۹-۲-۴-۳) جغرافیای نهضت و سابقه مبارزه در دوره قاجار ۲۹
- فصل سوم (آشنایی با نهضت جنگل) ۳۰**
- ۳۱-۳-۱) مقدمه ۳۱
- ۳۳-۳-۲) آشنایی با میرزا کوچک خان رهبر نهضت ۳۳
- ۳۶-۳-۳) مرامنامه نهضت جنگل ۳۶
- ۳۸-۳-۴) تقویم تطبیقی رخدادها نهضت ۳۸
- فصل چهارم (ابعاد بین المللی نهضت) ۴۶**
- ۴۷-۴-۱) مقدمه ۴۷
- ۴۸-۴-۲) استعمارستیزی هدف اول و فراملی نهضت ۴۸
- ۵۳-۴-۳) نهضت و اندیشه جهانی اتحاد اسلام ۵۳
- ۵۳-۴-۳-۱) اندیشه جهانی اتحاد اسلام در شکل گیری نهضت جنگل ۵۳
- ۵۵-۴-۳-۲) اندیشه اتحاد اسلام در اقدامات نهضت جنگل ۵۵
- ۵۷-۴-۳-۳) پایان دوره اندیشه اتحاد اسلام در جنبش جنگل ۵۷
- ۵۸-۴-۴) یاران غیر ایرانی نهضت ۵۸

- ۵۹..... ۱-۴-۴) یاران آلمانی
- ۶۱..... ۲-۴-۴) یاران عثمانی
- ۶۲..... ۳-۴-۴) یاران اتریشی ، روسی ، هندی ، چکسلواکی و قفقازی
- ۶۴..... ۴-۴-۴) خروج یاران خارجی از نهضت
- ۶۵..... ۵-۴) تاثیر کشورهای خارجی در شکل گیری نهضت
- ۶۶..... ۱-۵-۴) تاثیر روسیه در شکل گیری نهضت
- ۶۶..... ۲-۵-۴) تاثیر انگلیس در شکل گیری نهضت
- ۶۷..... ۳-۵-۴) تاثیر جنگ جهانی اول در شکل گیری نهضت
- ۶۷..... ۴-۵-۴) تاثیر سایر کشورهای خارجی در شکل گیری نهضت
- ۶۸..... **فصل پنجم** (اقدامات بین المللی نهضت)
- ۶۹..... ۱-۵) مقدمه
- ۷۰..... ۲-۵) منازعات و معاهدات نهضت با روسهای تزاری
- ۷۰..... ۱-۲-۵) قبل شروع نهضت
- ۷۱..... ۲-۲-۵) شیخون به روسها
- ۷۲..... ۳-۲-۵) اولین مبارزه جنگلی ها با نقشه روسها (عبدالرزاق)
- ۷۲..... ۴-۲-۵) جنگ با طالبها با حمایت روس
- ۷۲..... ۵-۲-۵) نبرد با مفاخر الملک بدستور روس (جنگ کسما)
- ۷۳..... ۶-۲-۵) مبارزه مستقیم با روسها (جنگ ماکلوان)
- ۷۳..... ۷-۲-۵) نبرد نهضت با قوای گسترده (جنگ ماسوله)
- ۷۴..... ۸-۲-۵) معاهده نهضت با روسها
- ۷۵..... ۹-۲-۵) جنگ منجیل (آخرین مبارزه با روسهای تزاری)
- ۷۸..... ۳-۵) منازعات و معاهدات نهضت و انگلیسیها

- ۷۸..... (۱-۳-۵) زمینه رویارویی با انگلیس
- ۷۸..... (۲-۳-۵) بازداشت انگلیسیها
- ۷۹..... (۳-۳-۵) مذاکرات فرمانده قوای انگلیس در ایران با نهضت
- ۸۰..... (۴-۳-۵) مذاکرات انگلیسیها برای عبور از گیلان با نمایندگان نهضت در قزوین
- ۸۰..... (۵-۳-۵) مذاکرات انگلیسیها با نهضت در رشت
- ۸۲..... (۶-۳-۵) جنگ منجیل برای عبور انگلیسیها
- ۸۲..... (۷-۳-۵) تسلط انگلیسیها بر رشت و مقاومت نهضت
- ۸۴..... (۸-۳-۵) معاهده نهضت جنگل و انگلیسیها
- ۸۶..... (۹-۳-۵) تلاش انگلیس برای نابودی نهضت
- ۸۷..... (۱۰-۳-۵) امضای قرارداد ۱۹۱۹ و نهضت جنگل
- ۸۹..... (۱۱-۳-۵) کودتای انگلیسی سوم اسفند و نهضت
- ۹۰..... (۴-۵) مرادوات، معاهدات نهضت با شوروی
- ۹۰..... (۱-۴-۵) انقلاب روسیه و نهضت
- ۹۳..... (۲-۴-۵) مذاکرات نهضت و ارتش سرخ
- ۹۴..... (۳-۴-۵) تشکیل دولت انقلابی جنگل و تصرف کامل گیلان
- ۹۸..... (۴-۴-۵) خروج میرزا از حکومت
- ۹۹..... (۵-۴-۵) کودتای سرخ بر ضد نهضت جنگل
- ۱۰۰..... (۶-۴-۵) نامه های میرزا کوچک به لنین
- ۱۰۹..... (۷-۴-۵) نبرد بلشویک ها (روس ها) و جنگلی ها
- ۱۰۹..... (۸-۴-۵) جنگ قوای دولتی با بلشویک ها و انقلاب سرخ
- ۱۱۱..... (۹-۴-۵) کنگره ملل شرق در بادکوبه و نامه میرزا به ضیاءبیک
- ۱۱۳..... (۱۰-۴-۵) ورود حیدر خان عمواغلی به نهضت

۱۱۴.....	حمله احسان ا... خان به تهران
۱۱۵.....	تشکیل مجدد کمیته انقلاب
۱۱۵.....	خیانت مجدد شوروی به نهضت جنگل
۱۱۶.....	مکاتبات میرزا کوچک با سفیر کبیر شوروی
۱۲۱.....	شکست نهضت با شهادت میرزا کوچک
۱۲۲.....	ایراد و پاسخ به ارتباط نهضت با بلشویک
۱۲۳.....	ارتباط نهضت با آلمان
۱۲۴.....	ارتباط نهضت با عثمانی
۱۲۵.....	ارتباط نهضت با اتریش
۱۲۵.....	ارتباط نهضت با فرانسه
۱۲۷.....	فصل ششم (تاثیر متقابل نهضت و بین الملل).
۱۲۸.....	مقدمه
۱۲۸.....	تاثیر اقدامات بین المللی در رونق نهضت
۱۲۹.....	اقدامات بین المللی و خارجی در فروپاشی نهضت
۱۳۲.....	تاثیر نهضت بر سایر کشورها و روابط بین الملل
۱۳۴.....	فصل هفتم
۱۳۵.....	نتیجه گیری
۱۳۸.....	ضمائم: تصاویر
۱۴۰.....	منابع

چکیده:

رساله حاضر می‌کوشد تا ابعاد بین‌المللی نهضت جنگل (۱۹۱۵ - ۱۹۲۱ میلادی) در مناطق شمالی ایران (گیلان) را مورد بررسی قرار داد. نهضت جنگل یکی از مهمترین جنبش‌های تأثیرگذار و مردمی ایران است که بدلیل محتوای اعتقادی، (ارزشهای اسلامی و دینی)، بیگانه ستیزی (مقابل با روس و انگلیس)، موقعیت تاریخی (بعد از انقلاب مشروطه)، برهه حساس بین‌المللی (جنگ جهانی اول)، خصوصیات ویژه و نوع مبارزات (مبارزات چریکی) و ... دارای ویژگیهای منحصر بفردی می‌باشد.

اگرچه ساختار نظام بین‌الملل، ضعف حکومت مرکزی و تاریخ جغرافیای سیاسی گیلان در شکل‌گیری این نهضت موثر بوده است، اما سیاستهای استعماری روس و انگلیس در ایران عامل اصلی نهضت جنگل و در واقع واکنش طبیعی مردم مسلمان در خطه شمال ایران بوده است و در ادامه رخدادها، اقدامات و حتی فروپاشی آن در اثر مداخلات کشورهای خارجی و تحولات بین‌المللی رقم خورده است.

در این نگارش اندیشه جهانی اتحاد اسلام، استعمارستیزی نهضت، تأثیر اقدامات نهضت جنگل بر سایر کشورها، همچنین تحولات فراملی و سیاستهای کشورهای استعمارگر در شکل‌گیری و رونق نهضت بررسی می‌شود و نقش تحولات بین‌المللی و قدرتهای خارجی در فروپاشی و فراز و فرودهای نهضت بررسی می‌شود، حضور افسران خارجی در نهضت که به همراهی میرزا کوچک خان پرداختند بررسی می‌شود و معاهدات، منازعات و ارتباطات نهضت با سایر کشورها، واکاوی می‌گردد.

به نظر نویسنده نهضت جنگل در درجه اول قیام مسلحانه و چریکی بود که در واکنش به سیاستهای استعماری و مداخله جویانه قدرتهای جهانی آن دوره یعنی روسیه تزاری و انگلستان در آستانه جنگ جهانی اول رخ داد و برای مقابله با این کشورها و اخراجشان از ایران با تفکر اتحاد اسلامی وارد منازعات و مراودات بین‌المللی شد. با این حال که این نهضت علی‌رغم اینکه معلول سیاستهای استعماری سایر کشورها در قرن نوزدهم اوایل قرن بیستم در ایران بود، توانست با اقدامات خود بر سیاستهای سایر کشورها حتی رخ دادهای بین‌المللی قدرت‌های جهانی و دولت مرکزی ایران فرو پاشد.

Abstract:

The present paper is trying to International Movement of the Forest (1915 - 1921 AD) in northern Iran (Gilan) was examined. Forest Movement One of the most influential movements and the Iranian people believe that because of the content, (the Islamic values and religious), xenophobia (against the Russian and British), the historical situation (after the Constitutional Revolution), the critical juncture in international (World War I First), special features and the type of campaign (guerrilla campaign) and ... Characteristics are unique.

The events, actions and even the collapse of its interventions in foreign countries and international developments are marked.

will be studied, the presence of foreign officers who accompanied the movement of Khan Mirza Koochak will be reviewed and conventions, debates and communications campaign with other countries, will be analyzing.

Islamic unity and the conflict was international relations.

فصل اول

(کلیات تحقیق)

مقدمه :

تاریخ یکی از مهمترین منابع معرفتی و شناخت انسانهاست و سنگ بنای پژوهش های تاریخی ، اسناد می باشد. در قرن معاصر کشور ایران ، آستان حوادث و رویدادهای مهم داخلی ، خارجی و بین المللی گردیده است و حرکت ها و نهضت های اسلامی و ملی علیه استبداد و استعمار در این کشور پیاخاستند که ناگفته های بسیاری از آن بر سینه تاریخ این مرز و بوم سنگینی می کند ، لذا بررسی رخدادهای تاریخ معاصر این سرزمین می تواند بعنوان چراغ راهی برای آینده سیاسی این مرز و بوم قرار گیرد.

نهضت جنگل از نخستین و مهم ترین جنبش های آزادی خواهانه و استعمار ستیز بعد از انقلاب مشروطیت ایران می باشد و در کتب متعدد و مقالات و همایش های بسیار به آن پرداخته شده است ، اما تاکنون از زاویه روابط بین الملل ، تأثیرگذاری و تأثیر پذیری های متقابل بین الملل و نهضت جنگل ، مطالعه موردی صورت نگرفته است.

جریانات شکل گیری نهضت جنگل و پیدایش قدرت مسلح در گیلان در جریان جنگ جهانی اول و ماجراهای هفت ساله این قیام در یکی از حساس ترین برهه های تاریخی جهان (جنگ جهانی اول) یکی از رخدادهای مهم تاریخ معاصر را با اثرگذاری در منطقه شمال ایران ، کل کشور و حتی بین الملل رقم زد. علی رغم گذشت نزدیک به یک قرن از شکل گیری و جریانات و فروپاشی این نهضت (۱۲۹۴ - ۱۳۰۰ ه. ش) ، تاکنون مطالعات تخصصی و موردی در باب این قیام به ندرت صورت پذیرفته است و چیزی به گزاف گفته نشده است اگر بگویم از دیدگاه بین المللی در شکل گیری ، اقدامات و فروپاشی نهضت جنگل مطالعات تخصصی انجام نشده است و این در حالی است که با نگاه واقع بینانه ، اثرگذاری دولت های بیگانه و ساختارها و جبهه های بین المللی بر رخدادهای نهضت بوضوح مشاهده می شود و تاثیرات و تغییراتی که به واسطه این نهضت بر اقدامات سایر کشورها و جریانات بین المللی رخ داده است نیز غیر قابل انکار است. البته نهضت جنگل نیز همانند بسیاری از جنبش های دیگر دارای زوایای پنهان و آشکار است.

زمینه های خارجی شکل گیری نهضت ، تقابل هفت ساله این قیام با روس و انگلیس ، تشکیل حکومت جمهوری ، طرح ایدئولوژی های بین المللی ، معاهدات با روس و انگلیس ، مراودات با عثمانی و بلشویک ها ، حضور افسران آلمانی ، اتریشی ، عثمانی و توافق شوروی و انگلیس در فروپاشی نهضت جنگل از مواردی است که از دیدگاه بین المللی قابل توجه است .

در این نوشتار به مواردی که در منابع مختلف متناقض بوده و تأثیری در نتیجه و موضوع نوشتار نداشته اشاره ای نشده است و از پرداختن به حواشی نیز به جهت پرداخت به اصل موضوع، صرف نظر شده است.

بسیاری از موضوعات اشاره شده در این نگارش می تواند در قالب یک پژوهش مجزا و جامع تر ارائه گردد اما در این رساله به اختصار به مهمترین ابعاد بین المللی نهضت اشاره می شود. امید که این نوشتار دریچه ای باشد برای کشف حقایقی که تاکنون کمتر دیده شده است.

۱-۱ بیان مسئله

جنبش ، قیام ، انقلاب ، جمعیت ، نهضت با پسوند جنگل واژگانی است که برای رخدادهای سیاسی شمال ایران در طول کمتر از ۷ سال از بهار ۱۲۹۴ تا آبان ۱۳۰۰ هـ . ش آورده اند. نهضت جنگل را می توان یک انقلاب و جنبش اجتماعی و سیاسی نامید چرا که موجب پدیداری جنبش های سیاسی بسیاری در ایران گردید و این حرکت نقطه عطفی برای خلق یک فرهنگ سیاسی نوظهور بوده است .

در این نوشتار با بررسی اکثر قریب به اتفاق متون تاریخی مرتبط به قیام میرزا کوچک جنگلی و یاران وی تلاش شده تا با بررسی موضوعی تاریخ و اسناد و مدارک بجا مانده از نهضت ، جدای از دیدگاههای ایدئولوژیک نویسنده، دریچه ای باشد برای کشف حقایقی که تاکنون کمتر دیده شده است. رخدادهایی که در این نوشتار تلاش شده است که با بررسی و تحلیل واقع گرایانه از اسناد ، مدارک و نوشته های موجود و بجا مانده از آن دوران ، به زوایای بین المللی نهضت جنگل اشاره شود.

در این بررسی تلاش شده است که زمینه های پیدایش جنبش جنگل که تبدیل به انقلاب و نهضت گردید از دیدگاه تحولات بین المللی و فرا مرزی مورد بررسی قرار دهیم . موضوعی که تاکنون کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده است.

در این نگارش کوشش شده است که ابعاد بین المللی فعالیتهای نهضت جنگل که در طول هفت سال در ارتباط و تقابل با کشورهای خارجی از دیدگاه بین المللی مورد کند و کاو قرار گیرد.

در این نگاره جدای از یاران گیلانی و ایرانی نهضت که به همراهی میرزا کوچک خان پرداختند یاران و فرماندهان خارجی نهضت مورد شناسایی قرار می گیرند و معاهدات منازعات و ارتباطات نهضت با سایر کشورها به تفکیک ، واکاوی می شود.

تأثیر اقدامات نهضت بر تحولات فراملی و کشورهای استعمارگر بررسی می شود و نقش تحولات بین المللی و قدرتهای خارجی در شکل گیری و فروپاشی و فراز و فرودهای نهضت بررسی می شود.

لذا برای رسیدن به مقصود و پاسخ به سئوالات و اثبات فرضیه ها در ۷ فصل به ارائه مطالب ، اسناد و رخدادهای پرداخته خواهد شد. نکته این که با توجه به جدید بودن این مطالعه موردی، یعنی بررسی نهضت جنگل از دیدگاه بین المللی ، امید می رود که این مطالعه ، شروعی جهت مطالعات تکمیلی باشد.

۲-۱ اهمیت پژوهش

نهضت جنگل یکی از مهمترین جنبش های تأثیرگذار و مردمی ایران است که بدلیل محتوای اعتقادی ، (ارزشهای اسلامی و دینی) ، بیگانه ستیزی (مقابل با روس و انگلیس) ، موقعیت تاریخی (بعد از انقلاب مشروطه) ، برهه حساس بین المللی (جنگ جهانی اول) ، خصوصیات ویژه نوع مبارزات (مبارزات چریکی) و ... دارای ویژگیهای منحصر بفردی می باشد.

زمینه های خارجی شکل گیری نهضت ، رخدادهای هفت ساله این قیام، تشکیل حکومت جمهوری، جنگ با قوای کشورهای انگلیس و روسیه، طرح ایدئولوژی های بین المللی ، معاهدات با روس و انگلیس ، مراودات با عثمانی ، آلمان ، اتریش و بلشویک ها ، و حضور فرماندهان و یاران غیرایرانی در نهضت جنگل مواردی است که از دیدگاه بین المللی قابل توجه است .

ضرورت نگاه بین المللی به بررسی این نهضت آنجا دو چندان می شود که شکل گیری آن در پاسخ به سیاستهای استعماری روس و انگلیس و فروپاشی آن نیز با توافق شوروی و انگلیس پس از ایجاد اختلاف در بین یاران نهضت ، صورت می پذیرد.

با وجود کتب ، مقالات و فیلمهای متعدد در باب نهضت جنگل تاکنون از منظر بین المللی به این نهضت نگاه تخصصی نشده و این در حالی است که تمامی ریشه ها ، رخدادها و اقدامات نهضت و حتی فروپاشی آن ، علل غیرداخلی داشته و دخالت کشورهای بیگانه و تحولات بین المللی در آن تأثیر گذار بوده است .

از دلایل دیگر اهمیت این موضوع می توان به پیوند عمیق عاطفی مردم گیلان ، عدم بررسی تخصصی به موضوع نهضت جنگل ، و پاسخ به ابهامات خارجی در باب نهضت جنگل ، همچنین علاقه شخصی نگارنده به نهضت و رهبر آن و... اشاره نمود.

۳-۱ ادبیات پژوهش :

از فروپاشی نهضت جنگل تا زمان نگارش این رساله بیش از ۹۰ سال می گذرد، تحولات سیاسی پس از نهضت در کشور و تخریب نهضت و میرزا کوچک خان توسط برخی، ایجاد شبهات تاریخی و محتوایی در اهداف و اقدامات نهضت از جمله نکاتی است که در بررسی منابع تاریخی به چشم می خورد.

علی رغم جستجوی بسیار، ۵ کتاب با نویسنده خارجی که ۳ نفر روسی و یک انگلیسی بوده اند و بیش از ۳۰ کتاب با نویسندگان ایرانی که غالباً به روایت تاریخی از دیدگاه خود و یا به روایت برخی از سران نهضت جنگل پرداخته اند و دهها مقاله مورد مطالعه قرار گرفت.

در باب پیشینه موضوع این نگارش باید اذعان داشت که هیچگونه مطالعه ای اعم از کتاب و حتی مقاله در باب نهضت جنگل و روابط بین الملل یافت نشد. اگر چه مطالعه موردی با موضوع تحقیق تاکنون صورت نگرفته اما در بسیاری از کتب که در باب نهضت به چاپ رسیده است و در اسناد بجا مانده از آن دوران، بسیاری از نکات و موارد بین المللی اشاره شده است که مبنای این نگارش بوده اند.

هر چند برای پاسخ به فرضیه های تحقیق بیش از ۳۵ کتاب مورد بررسی قرار گرفت اما مهمترین منابع جهت نگارش عبارتند از کتب: سردار جنگل نوشته ابراهیم فخرایی، تاریخ انقلاب جنگل نوشته محمد علی گیلک، نهضت جنگل به روایت اسناد وزارت امور خارجه، مدخلی بر بازشناسی نهضت جنگل نوشته سید جعفر مهرداد و...

۴-۱ سؤال های تحقیق

امید است در پایان تحقیق به سئوالات اصلی و فرعی این بررسی که پیرامون « تأثیرپذیری و تأثیرگذاری نهضت جنگل و روابط بین الملل » می باشد پاسخ های شایسته داده شود.

سؤال اصلی این نگارش عبارتست از :

تأثیرپذیری و تأثیرگذاری نهضت جنگل و روابط بین الملل چگونه بوده است ؟

از مهمترین سئوالات فرعی این تحقیق می توان موارد زیر اشاره کرد :

- آیا قدرت های خارجی و تحولات بین المللی در شکل گیری و فروپاشی نهضت جنگل تأثیر داشته اند ؟

- آیا نهضت جنگل دارای اهداف و ابعاد بین المللی بوده است ؟

- تأثیر اقدامات نهضت جنگل در عرصه بین المللی چه بوده است ؟

- چه منازعات و معاهداتی ما بین نهضت جنگل و کشورهای خارجی انجام شده است ؟

مطمئناً سئوالات متعدد دیگری در طول تحقیق برای نگارنده و همچنین در مطالعه برای خواننده ایجاد می شود زیرا چرایی و چگونگی رخدادها بویژه به لحاظ گستردگی موضوع و زمینه های ظهور آن ، ذهن پرسشگر ما را به حرکت در می آورد . لذا تلاش گردید در محتوای فصول و بخش های این رساله به بسیاری از سؤال های دیگر نیز پاسخ داده شود .

۵-۱ فرضیه تحقیق

فرضیه ۱: به لحاظ فرار گرفتن نهضت جنگل در منطقه ژئوپولتیک و برهه جنگ جهانی اول سیاستهای بین المللی و استعماری قدرتهای جهانی در تقابل با نهضت جنگل، تأثیرپذیر و تأثیرگذار بوده اند.

فرضیه ۲: در طول نهضت جنگل منازعات، معاهدات و مراودات متعددی مابین جنگلیها و کشورهای خارجی رخ داده است.

فرضیه ۳: کشورهای خارجی در شکل گیری و فروپاشی نهضت جنگل مؤثر بوده اند..

فرضیه ۴: نهضت جنگل از نهضت های تأثیرگذار ملی در ایران و دارای ابعاد بین المللی بوده است.

۶-۱ مشکلات تحقیق

با وجود کتب متعدد و مقالات بسیار در باب نهضت جنگل، متأسفانه یک منبع جامع تاریخی با ادبیات روز در باب اقدامات نهضت وجود ندارد.

گرایشها و تحولات سیاسی پس از نهضت و همچنین حکومت پهلوی ها تا سال ۱۳۵۷ که به نوعی سرکوبگر این نهضت نیز بوده اند، باعث شده تا بسیاری از منابع تاریخی نیز مستندسازی نشود و حتی بسیاری از حقایق ناگفته مانده شود و در برخی آثار نگاشته شده با اغراض سیاسی نهضت و رهبر آن را به وابستگی کشورهای خارجی و تفکرات وارداتی منتسب سازند. اما بدلیل گستردگی و وضوح رخدادهای بین المللی در این نهضت می توان از برآیند کلیه متون بجا مانده به نتایج یکسان و تقریباً قطعی رسید.

اما گستردگی موضوع و فرضیه ها بنظر از یک کار پایان نامه ای فراتر بوده و نیاز به مطالعات تکمیلی داشته، که علی رغم بررسی آثار متعدد در بیش از یکسال و نگارش بیش از ۵۰۰ صفحه مطالب، این رساله در قالب آیین نامه های موجود تنظیم و ارائه شد.

برخی از رویدادهای نهضت به دلیل گستردگی موضوع خود میتواند موضوع یک رساله باشد که در این مبحث بطور اختصار بیان شد، از جمله این موضوعات ارتباط بلشویک ها و نهضت جنگل می باشد که دارای پیچیدگی های خاص است.

۱-۷ تعاریف واژگان

استعمار (Colonialism): فرمانروایی به یک منطقه و مردم آن، به وسیله حکومت خارجی است که سیاستی امپریالیستی را دنبال می کند.

امپریالیسم (Imperialism): یک رابطه فرادست - فرودست که بر مبنای آن یک منطقه و مردم آن تابع خواست و اراده یک کشور خارجی می شوند. امپریالیسم در دوران جدید خود از چند مرحله تاریخی گذر کرده است.

منطقه وابسته: تحت الحمایه (Dependent Territory protectorate): رابطه ای میان یک کشور نیرومند با یک کشور دارای حق حاکمیت ناکامل، یا با منطقه و مردمی که به عنوان یک کشور و دولت به رسمیت شناخته نمی شوند. تحت الحمایه ها داوطلبانه یا با اعمال زور و فشار تأسیس می شدند و معمولاً تأسیس آنها به خاطر این بود که جلوی منافع کشورهای ثالث گرفته شود یا برای این بود که در آن منطقه ای که در آن حکومت مسئولی وجود نداشت نظم و تشکیلاتی قانونی به وجود آورده شود. میزان اعمال قدرت دولتهای بیگانه در مناطق تحت الحمایه به وسیله ی پیمانهای منعقد شده میان طرفهای ذینفع کنترل و مشخص شود.

منطقه وابسته: حوزه نفوذ (Dependent Territory: Sphere of Influence): منطقه ای که به خاطر منافع ملی یک قدرت خارجی زیر نفوذ و سلطه قرار می گیرد. در یک حوزه نفوذ، قدرت خارجی دارای حق حاکمیت نیست، اما نوعی تبعیت و فرمانبرداری را تحمیل می کند که اعمال حاکمیت آزادانه حکومتهای منطقه ای را کاملاً محدود می سازد.

سوسیالیسم (socialism): ایدئولوژی که فرد گرایی، مالکیت خصوصی و درآمدهای خصوصی را رد می کند، از نظامی مبتنی بر اشتراکی بودن اقتصاد، مالکیت دولتی، مالکیت اجتماعی یا مالکیت گروهی بر صنایع و توزیع کالا طرفداری می کند.

کمونیسم (Communism): ایدئولوژی ای که خواستار برافکندن نهادهای سرمایه دار و استقرار جامعه ای اشتراکی است که در آن مالکیت بر زمین و سرمایه اجتماعی است و از مبارزه طبقاتی و اعمال زور و قدرت دولت خبری نیست. ژئوپولیتیک (Geopolitics): رویکرد یا دیدگاهی برای سیاست خارجی که سعی می کند، رفتار سیاسی و تواناییهای نظامی را بر حسب محیط طبیعی توضیح دهد و پیشگویی کند. بنابراین رویکرد ژئوپولیتیک با درجات مختلفی بیانگر تأثیر قطعی و جبری جغرافیا در امور تاریخی و سیاسی است.

جنگ چریکی (Guerrilla war): جنگی غیرمنظم توسط گروههای کوچک علیه یک ارتش متجاوز یا علیه یک حکومت مستقر. جنگ چریکی بیشتر در مناطق روستایی و به وسیله افراد بومی صورت می گیرد که منطقه را خوب می شناسند و غالباً از دیگر افراد مردم قابل تمییز نیستند. موفقیت یک جنبش چریکی اصولاً بستگی دارد به پشتیبانی مردم محلی از چریکها و تأمین غذا و پناهگاه برای آنها و کمک به آنها از لحاظ حمل ملزومات و تدارک، و خود دارای آنها از افشای اطلاعات برای نیروهای ضدچریکی. بسیاری از افراد داخل در جنبش چریکی، دهقانها و چریکهای هستند که بطور پاره وقت انجام وظیفه می کنند. از آنجا که دادن کمک از خارج کلید موفقیت جنگ چریکی است قطع خطوط کمک رسانی، استراتژی اصلی واحدهای ضدچریکی را تشکیل می دهد. جنگ چریکی در کشورهای جهان سوم غالباً یک مرحله از انقلاب سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ایدئولوژیکی وسیعی است که علیه نظام حاکم برپا می شود.